

184. ԲԱՉԱԼ ՊՈՒՂԵՍԸ

Կար շրկար մին կլնիւր քաշալ, կըղըկալած մարթ, ընդրա կըլ-
խին տեղ-տեղ մին էրկու-իրեք փունջ մազ կարս էտ մարթին անումը
Պուղես էր Պուղեսը վեշ տանը, վեշ տըռանը, վեշ էլ խալխին տը-
ներումը փափաղը կլխան տոնս չէր օնում, ասես էտ մարթին փա-
փաղը կըլխան փըսած իննր:

Պուղեսը շատ փանդանով, ժուլիկ, քյանդիրբազ մարթ էր: Ըն-
դըրա ծերքավը հինչ ասես կյամ էր, լոնդանով օցը պոնան տոն
կօներ:

Մին օր էս Պուղեսը ուրան հընգերին կըլխա հանեց, քյշերը
պըցըրանցան մին հարուստ մարթի կըտեր, քյանդիրը կապեց ու-
րան կըռնըտըկերան, հընգյերը կախ տվավ էտ հրուստին դըլա-
նումը եր տըրնով, քաշալ Պուղեսը քյանց էտ հըրուստին աշառը
մորթեց, մեսը լըցրեց կաշվին մեշը, կաշվին շորս քյոնջան ծա-
կեց, քյանդիրը անց կըցըրուց կապեց, ինքըն էլ նի մըտավ մեշը,
քյանդիրը շըղըհարեց, հընգյերը տիյերան քաշեց, հունց վեր զամ-
բոն: Պըցըրըցուց թն շն, շըլանկեց փախավ: Ուրան հանջիվանը
Պուղեսին թողալ ա ընդեղ: Քյանց-քյանց հըսավ մին օրիշ շեն,
էտ շենին շենը լրան տվին ըտրան, էս մարթը վըխնիլան շըլանկը
միշկան հր քեցեց, քաշալը միշան հըղհըղաց, ասեց.— Տնաշեն
կարալ շն՝ս յավաշ եր տինես, օմբաս կուտրեցիր:

էս մարթը քըշալին սնսը լըսեց, լըղին ճաքեց, շեւակը թողեց, ինքը փախաւ: Քաշալ Պուղեսը տոնս եկը, մեսը շըլնկեց տարաւ էս շենումը ծախեց:

Հընձին վախտը վեր մուտացաւ, Պուղեսը եր կըցաւ հղի իւնով քյնաց Խըրան դայուն տունը, վեր ընդրա հունձին քյնմազ անի:

Աման օր, ըռավետը շիւտ դայուն նհետ քյնում էր արտը, հունձ անում, հըրհըզինը բըզմընձ կյամ տուն, քոն իննմ:

Պուղեսին աշկին քըռակինը ալա-բուլա յա յըրովում, տեսնում ա, վեր ընդրա աշկը տոնարն ա: Քաշալը աշկին տակաւը եշնում ա, թաքուն ենդան ման կյամ:

Մին Կըրհըզին, վեր դային քոն էր ըլնլ, քըռակինը տանան թաքուն ծլկեց, քաշալը ընդրա եղնան քյնաց, տեսաւ քըռակինը նի մտաւ մին քանդած պնկ: Ասաննց մուտացաւ, անշուկ տըրնով, տեսնա հինչ ա անում ընդեղ: Վիզը մենգնեց պատին կլխաւը եշեց, տեսաւ մին մարթ էլ կա ընդեղ: Քաշալը հակացաւ, վեր էտ ընդրա սիրականն ա, ընշուկին սրեց, հինչ վեր խուսացին, լոխ լսեց: Քռակինը սիրականին հըցըրուց.—Ջանըս քեզ մատաղ Սանթրի, էքուժ քեզ ըշտեղ տեսնամ: Սանթրին էլ ասեց.—էքուժ հունձ եմ քյննլն, օտեմ քեզ, թն կարաս եկ մեր արտը, ես մեր տանան բըղանու կորինձ կըլսնեմ շոնքըս, եր ըծիւնով կը քյնամ արտը, տոն կորինձին ռնդը յոր կոնես, կըկյնա թուշ իմ կոխկը, ընդեղ խովլաթ ա, վեշ մին մարթ մեզ կարալ շի տեսնա:

Էքսի ըռավետը Պուղեսը ասեց.—Դայի, տոն քյնն արտը, ես մին խրեկ կըլտանամ, կործ օնեմ, մինչև տոն հունձը ըսկըսես, ես կըհսնեմ:

Քաշալը քյնաց Սանթրուն ենդան, ընդրա դըրընին կոխ տալով, բըղանու կորինձին հըվըքիւնով քյնաց մինչև ընդրանց արտին դրադը, ընդեղան ետ տննով, Սանթրուն տանը մըղական ըսկըսեց բըղանուն կորինձին եր ըծիւնով ըռնդը փոխեց, տարաւ հսցըրուց դայուն արտը: Քըռակինը փլավ էփեց, վերցակը մորթեց տպակեց տրնով փլավին կլխին, բըղանուն կորինձներին ռնդը եր կալավ քյնաց հսնով արտը, տեսաւ քաշալն ա ընդեղ, մին էլ ծըրան մարթը: Էլ կարաց վեշ ետ տննն, քյնաց մարթին կոխկը, թն.—Մեզ հետի փլավ եմ պերնլ, տպակած վերցակն էլ յրան տըրնծ:

Դային գըրմացաւ, թհենց պան իլած շեր, կընդանը հըցըրուց.—Ա՛ կնեկ, էս հի՛նչ պան ա, էս քըղանա շի, հունց ա պըտա-

հալ, վեր փլավ ես էփանլ, հանն վերցակն էլ մորթալ ապակալ պե-
րանլ արտը, հըվատալըս է՛ կլանմ շի։ Ախըր տնն միշտ ինձ լորավ,
վեսպավ շորվա ես ուտուցունում, ըսոր վեր քամի՞ն ա խելքիտ
փշանլ։

—Մարթ ջան, հի՞նչ պետկ ա պըտահած ինի, քու քըվոր տղան
մին շնփնթ ա մեղ հետի չըրշարվում ա, էս ըրեվին տակին էրկու
հոքավ խաշվում եք, փըլավն ան վերցակը հի՞նչ մեծ պան ա, վեր
ծեղ հետի պիրեմ վել։ Կերեք-կերեք, ես ծեր ջանին մատաղ ինեմ,
կերեք, ծեղ հալալ ա։ Համ ասում էր, համ էլ քըմըկներան էրկու
ծերքավ շանշ անում, թն.—Լղի տաննա, բողազներումըտ մընա,
վել տոն ետ տաննաք։

Քաշալը վրցակին բուղը կըծոտում էր, համ էլ մին-մին ետ
տաննում, աշկին տակավը քըռըկընգանը ունքերին հշնմ, քըթին
տակին ծիծաղում։ Քըռակինը ըմընեքը հըվաքեց, կապեց ետ տն-
նանլ, ինքը ուրան նհետ թունթուրալավ, զըրմընալավ եկը տոն,
կարաց վել գլիզն թն էտ հի՞նչ քլաննգ էր։

Տոն կլանն ետը քաշալը էլլըհն բնասումը պահեց, սոտ
քոնը տըրնավ, քըռակինը եկը հշեց տեսավ ըրկոքանն էլ քոն իլանձ
են, ինքը քլանց։

Քաշալը վընզըպեպիկ ենդան քլանց, տեսավ էլլըհն էն հն-
մին խընդանումը քըռակինը ուրան սիրըկանին պատմում ա կըլ-
խին եկած քլաննգը։ Քըռակինը ընդրան ասեց.—Քլանք մեր տոն,
տնն էն քըմակի տըռնանվը նի կը մըննեա հըցատոնը, թոռնումը
թաք կըկենաս, մինչև ես հավը մորթեմ, տըպակեմ, ենդան տնն
կը կլան, մեր օղածին քլեփ կանենք, կինի էլ եմ առալ։

Պուղեքը շուտ եկը նի մըտնավ ուրան տեղերը, Սանթրոն թոռ-
նումը կլիղիլան ետը քաշալը եր կըցավ եկը քըռըկընգանը խնթը-
րեց, վեր մին զըզղան ճնր թըքըցնի, ասեց.—Կլոխըս, ջանըս,
վենդերըս եղտոտ ա, օղում եմ լվաննմ, ջանս քոր ա կլանմ,
վելիլ ընգլանձ կինի։

Քըռակինը մին մեծ զըզղան ճնր տըրնավ կրակին, վեր թը-
քանա։ Քաշալը մըհընեք ճարեց օրիշ պըներնավ գիրնավ իլանլ, մին-
չև զըզղանին ճալը ըսկըսեց էփ կլանլ, պլպըտալ։ Քաշալը քլանց
զըզղանը խըտըտեց պել պըլտալի ճնրը տարավ շոտ տվավ թորենը,
Սանթրոն խաշեց։ Քըռակինը կըլխին տվավ, վալ կանչեց, ծվծը-
վոցը քըքեց.—Պուղեա, էս հի՞նչ ըրեցիր, տնն մարթ ըսպընեցիր։

—Քըռակին, խոսիլ մի, շնտ ըրա մին շնվանլ պեր, ես կը-
տանեմ կը տըղվարեմ։

Քաշալը Սանթրուն մեյիդը կոխեց մին շնչովմի մեշ, շլանկեց տարավ թողեց հանդումը, ինքը եկը տոն:

Մին քանի օրան ետը Սանթրուն մեյիդը քըթան, պերին տոն, ժըղովուրթը հըվաքվեց, լոխունքն էլ լաց ին ինձմ, մինը-մինան հըցընում էր, թա հու ըրած կի՞նի:

Քրոակինը քըշալին հըցըրուց, թա.—Հունց լաց ինեմ Սանթրուն յրան, վեր գիդան իմ սրտիս ցավը, ինձ յրա կասկած շանեն, Քաշալը թա.

—Քրոակին, տե՛ւ մին պարկ քանդի, փոխան կարի կյեց, քյնն մըռնատոնը, լաց կինես, համ էլ էրկու ծերքավը ծնգընեքտ կըթակես, պարկին սնսը պացրո՛ւ ա ինձմ, լսողնին ըսիլու վեն, էս կընգանը սերտը շատ ա ցավում, տեսեք հո՞ւնց ա ուրան ծընգնեքը կուտրատում:

Քրոակինը մին պարկ քանդեց, փոխան կարեց, կյեցավ, լաց ինիւմ, ծընգնեքը թըկիւմ վ քյննց մըռնատոնը: Քաշալն էլ քըլնաց:

Հվաքված ժըղովուրթը, մինը մինան հըցընում ին, թա էտ հու ըրած կինի: Քաշալը ժըղովուրթին միշան, սնսը փոխեց, կընգա սնսնսմ մին քանի հետ կանչեց.—Պըրկըփոխան կընեկն ա ըրալ, պըրկըփոխան կընեկն ա սպանալ: Սանթրուն պարկկամնին ման եկին, պարկին սնսին յրա քյննցին քըշալին քըռըկընգանը փոնեցին, դարլան պըցըցըրին, տեսան կեցինը պարկի փոխան ա: Հտրան էնքան տվին վեր շընըմանո՛ւ տնաւ:

Անտրուտ քըռըկընգանը կըլոխը ուտիւնն ետը, քաշալ Պուղեսը քյննց ուրանց տոն:

Մին քանի վախտան ետը, դալին թնգնգանն փըսակվեց, մին նախշուն կընեկ պերավ տոն: Խեղճ դալին կընգա դուա բախտ շոնեք, էս կընեկն էլ պըլըմի էր, երի հարկը տնրտակ էր, ասում ին տախտակը պակաս ա:

Մին օր դալին կես փութ պո՛րթ պերնվ տոն, կընգանը ասեց.—Ա կենեկ էս պո՛րթը կըլըվաննա, կըշուրուցնես, կը կյգես, թիլ կըմանես, վեր տանեմ շվըրացու կյո՛րծի տամ, շալվար շոնեմ:

էս խեղքը պակաս կընեկը պո՛րթը լըվաննվ, շուրուցուրուց, կյգեց, ճըխարակը եր տըրնվ պանակ շըլվարի թիլ մանեց, կծեկնի ըրավ, նի տվավ մին պարկի մեշ, օսավը քըցեց քյննց: Շատ վեր քյննց, հանդումը հսավ մին օրան ճիրի վըբրի, միշին եշեց, ուրան տեսավ ճիրին միշին, գիդաց թա օրիշ կենեկ ա, կանչեց.

—Պրլանկի՞ն, ա պլանկին, էտ հի՞նչ ես անում ըտեղ: Կյորթ-նուկնին էտ վրերին միշտն կըռկըռացին:

Քըռակինը գիղաց, թա ասում են, հինած ենք կյործոյմ, ասեց.—Լա՛վ եմ քըթնալ: Պարկին կծեկնին շոռ տվա՛վ, ածեց էտ վրերին մեշը, մին էլ կանչեց.—Պրլանկի՞ն, վեր էտ ծերքիտ շուխացուն կյործես պըրծընես, էս թիլա՛լը մարթիս հետի շըլվըրացու կը կյործես, մին քանի օրան ետը կյան՛իս վեմ տանեմ: Ասեց պըրծա՛վ, ետ տանա՛վ եկը տոն մարթին պատմեց: Դային կըխի ընգյան՛վ, վեր կնեկը մանած թիլը տարալ ա կուրցուրալ: Սուս ըրա՛վ պան շասեց: Մին գննո՛ւմ էլ հանդան տոն կյան՛իս մին անդեր օղտ տեսա՛վ, շորս դուին եշեց, տեսա՛վ տեր շի յրո՛վում, օղտին լոխտան փռեց պերան՛վ տոն: Մին քանի օր պահեց, տեսա՛վ, վեր տերը յրո՛վում շի, կընեկն էլ տանը շի, օղտը մորթեց, մեսը տարա՛վ ծախեց, կաշին կյանդեց: Մին քանի օր էլ վեր անց կըցա՛վ, էտ օղտին տերը հըցըփորց ընիլա՛վ եկը պըտահեց դայուն կընգանը, ընդրան էլ հըցըրուց: Դայուն կնեկը թա.—Օղտը հեն ա մեր տանը, մարթըս հանդումըն ա քըթնալ պերան, եկ քյաննք եր կալ տար: Օղտատերը եկը դայուն յախան հըվաքեց, թա.—Օղտըս ծեր տանն ա, պետկա տաս: Դային էլ ընդրան ասեց.—Ա բալամ, տո՛ւ իմ կընգանը հոր ե՞ս լըսում, էն շա՛ն ա, խելթը պակաս պել, ինքն էլ շի գյո՛ղո՛ւմ, թա՛, հինչ ա ասում: Մեր տանը քու օղտըտ հի՞նչ ա անում, ասեղ ա՞, վեր կյանդեմ, եքյան օղտը կը կյաղվի՞, քյան, քյան ման եկ, քու օղտըտ ճարի, ես օղտ չեմ տեսալ:

Ուղտատերը կործը տըվա՛վ սուգի, դայուն սուգան կընչեցին, սուգումն էլ ասեց, վեր տըրան կնեկը պել ա, սարը լա՛կ, տական կըլխան խոսում ա: Սուգյան դայուն կընգանը լան՛վ հըցըփորց ըրա՛վ, տեսա՛վ, վեր էտ կնգանը խելթը պակաս ա, ընդրա ասածնին ընթունեց վեշ:

Շըլվըրացու՛լին կծեկնին ճըրան՛վերը ըծիլան ետը, մին ամիս անց էր կըցալ, դային կընգանը յախան հըվաքեց, թա քյանալ պիտեք շըլվըրացուն պիտեք.—Քյաննք, մին տեսնամ էտ մեր պըլանկինը հու վա:

Մին էրգյան շաթու երկալան, հղի իլան: Կընեկը առաչ ընգյան՛վ, տարա՛վ կյորթնուկներին վիտին կլխին կըղնըցըրուց: Սկըսեց կանչիլ.—Պլանկի՞ն, ալ պըլանկին, եկալ եմ շըլվըրացուն տանեմ, կյործալ ես, թա չէ՞: Սան, սան՛իւր շի կար: Դային թա, կնեկ շան, շաթուն կըռնըտըկերատ կապեմ, կախ տամ վրերին մեշը, տո՛ւ քու պըլըկընգանը ճանաչում ես, շըլվըրացուն ինքալ պեր: Ըթըհենց էլ

ըրիւն, դայիւն կընգանը կախ տվաւ, տըրնով վերումը: Ընդդա կնեկը մինչև պորտը խովեց գլուին ճըրնումը, կյոթթնուկնին վըխնիւնն թաք կըցան, ինքը եշեց շորս դուլին, տեսաւ մին քյոննչում մին կարաս տընծ, շըմշըմփըցնիւնով քյննց փըրքը կոխեց էտ կարասին մեշը, տեսաւ վեակաւ լիքըն ա: Լեսեց.— Կա շի կա, պըլնկինը տեսաւ ա, վեր ես յտանում եմ, շըվըրացուն վեակաւ փոխաւ ա: Զաթուն կապեց կըրասին բուղազան, մարթը քաշեց տնւ կալաւ, վեակին տեսաւ, քիշ մնաց ինքն էլ կլժվեր: Կընգանն էլ վընրան տնւ կալաւ, պըշպըշորեց, վեակին շըլըկեցին պերին տոն:

Դայիւն հրուստացաւ, քըշալին էլ կանչեց, մին հափուտ վեակի տվաւ, թն.— Քյնն զագրանիցն, կըլխիտ յարեքը պըժըշկի: Քաշալը հղի իւնով քյննց զագրանիցն, թն վերը հինչ իւնով, գյոնդում չեմ:

